

Nieuwsbrief no. 36
Parochie de Rips.
Pag. 1
De eerste plannen.
Pag. 2
Houtvesterij de
Peel.
Pag. 3 - 4
De Rips onder de
vleugels van de
SCJ.
Pag. 4 - 5
Grondeigenaren
verdeeld over
plannen.
Pag. 5 - 6
Bellemakers blijft
ijveren.
Pag. 6 - 7
Hoofdbreken
begroting
Pag. 7 - 8
Parochiegrens
Pag. 9
De bouw kerk en
pastorie.
Pag. 9 - 14
Rectoraten den
Twist en de Dompt.
Pag. 15 - 16
School voor De
Rips.
Pag. 17 - 18
De Ripse
Woningbouwver-
eniging Bakel.
Pag. 18 - 22

D'N BLIKKEN EMMER

HEEMKUNDEKRING DE RIPS

Ontstaan van Parochie De Rips 1919 – 1921 met bouwen van een kerk, pastorie, school en arbeiderswoningen.

De eerste plannen voor een nieuw dorp dateren uit de jaren 1909-1912. In 1910 zette pater A. Richters zijn ideeën in een brief aan pastoor A. Ariens uiteen. Zijn plan was om een sanatorium voor drankzuchtigen op te richten in de ontginningen van de Peel. In 1912 werkte de Nederlandse Heidemaatschappij samen met de grootgrondbezitters een dorpsplan uit, omdat ze veronderstelden dat er in de toekomst een tekort aan arbeiders zou ontstaan. Verder dan plannen is men niet gekomen.

Na de beëindiging van 1e Wereldoorlog 1914-1918 waren er plotseling nieuwe kansen voor een nieuw dorp in de Peel. Het verwezenlijken van dit nieuwe dorp, hing in belangrijke mate samen met het verharden van de weg Deurne-Oploo en het ontginnen van woeste grond voor boerenbedrijven in de Jodenpeel. Bij elk van deze drie plannen, waren verschillende partijen betrokken.

De Nederlandse Heidemaatschappij, met Johannes Bellemakers als opzichter, was bij alle drie de projecten betrokken. Voor de Heidemij was het van levensbelang dat de ontginningen ontsloten werden met een nieuwe verharde weg dwars door het gebied. Een dorp met kerk, school, en woningen dat kon uitgroeien met winkels en kleine bedrijfjes paste in dat plan. Ook de ontginning van de Jodenpeel voor boerengezinnen sloot hierbij perfect aan.

In de besluitvorming bij deze drie projecten was de gemeente Bakel een onmisbare schakel. Maar als arme gemeente was Bakel 'blind' voor allerlei nieuwe ontwikkelingen. Ze durfde geen enkel risico te nemen en in hun ogen waren deze ontwikkelingen, totaal niet in het belang van de gemeente Bakel. Na enkele strijdbare jaren zijn het dorp De Rips en de andere projecten er toch gekomen.

▲ Interieur van de Ripse kerk na 1922, nog zonder muurschilderingen.

De eerste plannen.

Het eerste plan dateert uit de jaren 1909-1910. Via de broer van Johannes Bellemakers, broeder Amandus (Martinus), maakte de congregatie Priesters van het H. Hart van Jezus¹ (SCJ) kennis met de Peel. De congregatie wilde zich wel in de Peel vestigen om missiewerk te verrichten. In 1909 schreef Sobriëtas² in hun tijdschrift Kruisvaan een wedstrijd uit om een sanatorium voor dronkzuchtigen te stichten. Pater A. Richters van de SCJ zag meteen mogelijkheden voor de congregatie. Hij zette begin 1910 zijn ideeën in een brief aan pastoor A. Ariens uiteen, om een sanatorium voor dronkzuchtigen in de ontginningen van de Peel op te richten. Verder werd er niets meer over gehoord.

Het tweede serieuze plan om een nieuw dorp te stichten dateerde van rond 1912, enkele jaren vóór het begin van de Eerste Wereldoorlog. In een rapport constateerde de Heidemij dat de ontginningen in de Peel om een groot aantal arbeiders vroeg. Arbeiders waren er op dat moment weliswaar nog voldoende, maar er bestond een gerede kans dat de arbeidsreserve in de toekomst zou afnemen. Om de arbeiders aan zich te binden, zou het gewenst zijn om de beste werkkrachten, en vooral zij die al jarenlang in de bosbouw of op de landbouwbedrijven werkten, van een passende woning te voorzien. Het leek de plannenmakers het beste om een dorp te stichten, waar de woningen bij elkander zouden staan en waar ook een bakkerij, een school en een kerk zouden komen. Een verharde weg zou het dorp moeten ontsluiten.

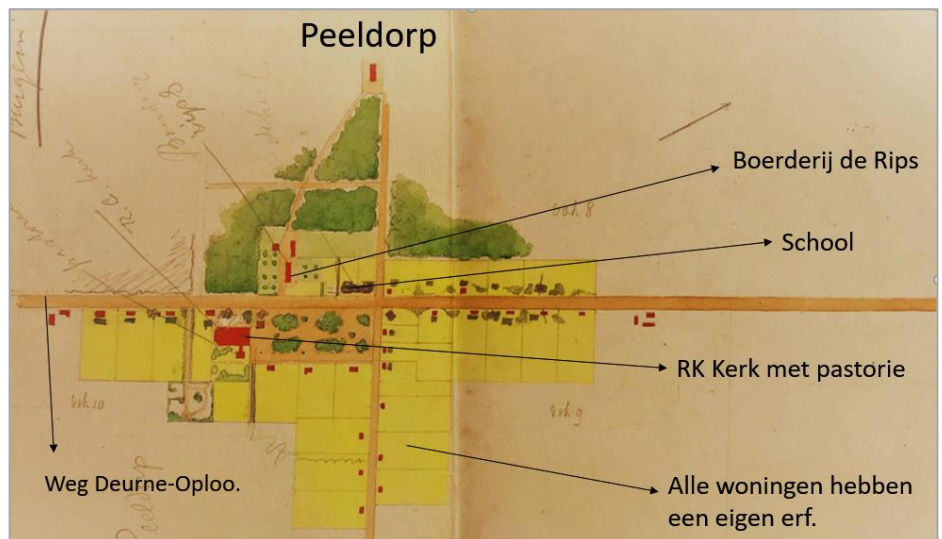
De zoon van grootgrondbezitter W. van Waterschoot van der Gracht ging navraag doen bij de Commissie van Bijstand of hiervoor steun van regeringswege verleend kon worden. De regering voelde wel wat voor dit plan, maar dan was het wel noodzakelijk om een stichting te vormen. Een stichting kon een voorschot van 80 tot 90% krijgen.

Zogezegd, zo gedaan. De statuten werden uitgewerkt en de Heidemij zou het startkapitaal verstrekken. De rest van het geld moest komen uit giften, legaten, schenkingen, voorschotten en bijdragen van de gemeente. Er werden concept-statuten voor een Woningbouwstichting gemaakt, met als voornaamste bepaling dat de te bouwen woningen als eerste bestemd waren voor arbeiders

werkzaam bij de Heidemij. De Woningbouwstichting zou Peeldorp gaan heten.

Verder dan de tekentafel kwam dit plan niet. Met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog verdwenen de rapporten en plannen in de bureaula.

► *Tekening van het nieuwe Peeldorp. De woningen hadden verschillende groottes.*

Het zou tot na de Eerste Wereldoorlog duren, aler de plannen voor het nieuwe dorp weer tevoorschijn kwamen. Plannen die overigens meteen gedwarsboemd werden door de gemeente Bakel onder leiding van burgemeester Nooijen. Het belofde een taai gevecht te worden.

¹ De congregatie der Priesters van het H. Hart van Jezus werd in 1877 gesticht door de Franse priester Leo Dehon. De congregatie legt de nadruk op onderwijs, evangelisatie en sociaal- en missiewerk. In 1900 werd in Bergen op Zoom een kleinseminarie opgericht voor paters en broeders. De afkorting SCJ (Sacro Corde Jusu) wordt vaak door de congregatie gebruikt.

² Nederlandsche Bond voor R.K. Vereenigingen tot bestrijding van het Drankmisbruik opgericht 1895 opgericht door pastoor A. Ariëns. Met het 25-jarig priesterfeest van pastoor A. Ariens in 1907, werd het Dr. Ariënsfonds opgericht. Het fonds zamelde geld in om een sanatorium voor dronkzuchtigen op te richten

Houtvesterij de Peel.

Op de ontginningen
„Rips” en „Stippelberg”,
 gelegen onder **Bakel,**
 zijn dagelijks te verkrijgen:
Industrie-Aardappelen,
 ongesorteerd voor **f 1.50** per 100 Kg.
Mooie droge 2 × naverbouwde
Petkuser Rogge,
 à f 7,25 per 100 Kg.
 Te bevragen bij:
J. BELLEMAKERS, Rips.
P. J. v. D. EIJNDEN, Stippelberg.

In de jaren voor de Eerste Wereldoorlog had Houtvesterij de Peel zich ontwikkeld tot een druk bedrijf. Het bestond uit de landgoederen De Rips, Beestenveld, Stippelberg en de Gemert. Er werd zowel land- als bosbouw bedreven. Op de landbouwgronden werden vooral haver, rogge en aardappelen verbouwd. De oogsten werden in het najaar en in de winter verkocht. Op de weilanden werden 's zomers jongvee en paarden ingeschaard van boeren uit de nabije en verre omtrek. Het gewonnen hooi werd verkocht.

◀ Advertentie in de Zuid-Willemsvaart 11 oktober 1913.

Het bos nu vijftien tot twintig jaar oud, was klaar om gedund worden. Het uitdunnen was veel werk, maar leverde ook veel houtproducten op die verkocht werden in de vorm van weipalen, bonen- en bloemstokken en klaver- en hooiruiters. Daarnaast werd nog veel brandhout verkocht.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog, was Nederland neutraal gebleven. Wel werden militairen opgeroepen om de grenzen te bewaken. Na 1916 stegen de voedselprijzen snel vanwege tekorten als gevolg van de zeeblokkade door Engeland. Om prijsopdrijving en zwarthandel te voorkomen begon de overheid gaandeweg de oorlog de voedselprijzen vast te stellen. Tevens stond al het transport van stro, hooi, oogstproducten en aardappelen onder verscherpte controle.

Voor opzichter Johannes Bellemakers werd vanaf 1916 de administratieve rompslomp steeds groter. Hij moest precies bijhouden hoeveel rogge, haver en aardappelen werd geogst. Want daarvan vorderde de overheid altijd een percentage.

N. 388/2. Bakel, den 28^{en} November 1916.

Op verzoek van den Luitenant der Echappen Inspectie deel ik U mede, dat het gevorderde hooi uit deze gemeente in de laatste helft van deze week of in de volgende week geleverd moet worden.

Den onderofficier en deskundige zullen het hooi keuren bij het laden. Zonder hun toezicht mag geen hooi geleverd worden.

Aan
 de kinderen Peter, Christiaan, Justinus, de Burgemeester van Bakel e. a.
 Petronella van Ansen, Alhier.
 den Heer Justinus van de Rijt, Alhier.
 den Heer J. Bellemakers, Alhier.

J. L. Nooijen

◀ Kopie van een uitgaande brief van burgemeester P. Nooijen over de levering van gevorderd hooi.

Soms werd ook geëist dat bepaalde groenten zoals bruine bonen werden verbouwd. Ook werd grasland gescheurd zodat er landbouwproducten op verbouwd konden worden. Voor het vervoer van verkochte paarden of vee moesten speciale biljetten bij de gemeente worden aangevraagd. Daarnaast wilde de overheid precies weten hoeveel varkens er in de gemeente waren.

Als gevolg van de grootschalige mobilisatie waren er voor het werk in de bossen, op het land en in de transport van en naar de ontginningen te weinig mankrachten. Vele jonge arbeiders waren immers onder de wapenen geroepen. Pas na een diensttijd van acht maanden kon de Heidemij enkele weken verlof voor de dienstplichtigen aanvragen. De verlofgangers konden dan b.v. enkele weken tijdens de oogst mee komen werken.

Bellemakers was daarom ook heel blij dat er in april 1918 Belgische geïnterneerden³ in het natuurgebied de Klotterpeel werden ondergebracht om in de bossen en op het land te werken. Via de Districts Arbeidsbeurs te Venray waren vijftig geïnterneerde militairen voor De Rips gerekruteerd.

BAKEL. Onder deze gemeente en wel op de ontginningen „De Rips” en „De Klotterpeel” zijn een vijftigtal geïnterneerde Belgische soldaten te werk gesteld. De soldaten zijn gehuisvest in een 7-tal aldaar gebouwde houten barakken.
Naar men zegt, of het waar is weten we niet, zouden er op de ontginning „De Vinkepeel” een 500 te werk gesteld worden.

◀ Bericht in *De Zuid-Willemsvaart* 13 juni 1918.

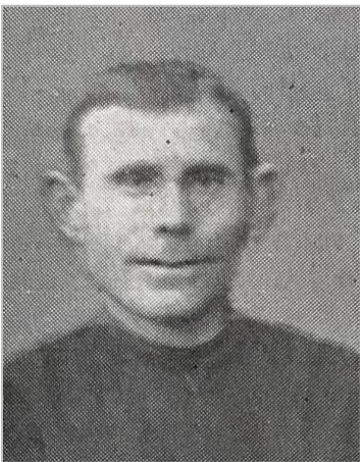
In eerste instantie verbleven ze in tenten in de Klotterpeel. Ze werkten vooral voor de organisatie *Union Financière et Terrienne*⁴ die destijds De Rips, Beestenveld en het ven de Klotterpeel in bezit had. In september 1918 bouwde de Union zes barakken in de Klotterpeel om de geïnterneerden in onder te brengen. Toen in november 1918 de wapenstilstand werd gesloten, was de oorlog

voorbij en vertrokken de Belgische geïnterneerden naar huis.

De *Union* had nu geen huurinkomsten meer uit de barakken en spoorde Johannes Bellemakers aan om toch zo snel mogelijk nieuwe huurders te vinden. Bellemakers stond in contact met directeur Schols van de Districts Arbeidsbeurs uit Venray en probeerde via hem nieuwe arbeiders aan te trekken. Zo kwamen er op zekere dag veertig werklui uit Deventer, maar ze vertrokken de dag daarop alweer omdat ze niet onder de voorwaarden van de Heidemij wilden werken. Meerdere pogingen werden nog ondernomen om arbeiders of huurders te vinden die in de barakken wilden wonen en op het landgoed wilden werken. Maar helaas faalden de pogingen om nieuw volk aan te trekken.

De Peel onder de vleugels van de paters SCJ.

Johannes Bellemakers was sinds 1909 getrouwd met Anna Rongen uit Milheeze met wie hij inmiddels enkele kinderen had. Omdat hij meende op de afgelegen plek zijn roomse plichten niet naar behoren te kunnen vervullen, vroeg hij begin 1918 overplaatsing aan bij de Heidemij. Ook had hij noodgedwongen zijn kinderen in Venray op kostschool moeten doen, hetgeen financieel een zware dobber was voor Bellemakers. Venray was 'n groot deel van het jaar schier onbereikbaar over het vaak onbegaanbare karrenspoor over de heide van de Vredepeel.

De Heidemij besloot daarop voortaan het kostgeld voor de kinderen van Bellemakers voor z'n rekening te nemen, op voorwaarde dat hij in de Peel bleef om te ijveren voor een nieuw Peeldorp.

Naar verwachting zou met de aanleg van een nieuwe weg tussen Oploo en Deurne en met het stichten van een kerk en een school het gebied immers aantrekkelijker worden voor mogelijke nieuwkomers.

◀ *Broeder Amandus Bellemakers.*

Met de plannen voor de aanleg van een harde weg en de mogelijke beschikking over de leegstaande barakken, informeerde Johannes Bellemakers nog maar eens bij zijn broer, broeder Amandus, of de congregatie nog steeds interesse had om in de Peel een parochie te stichten. De secretaris van de congregatie, pater H. Trines, was meteen enthousiast. Hij raadde Bellemakers aan zich met het plan tot de Provinciaal van de congregatie, J. Buckx, te wenden. En zo

geschiedde.

³ Dit zijn Belgische soldaten die na de inval van de Duitsers in België in 1914 in Nederland terecht zijn gekomen en al die tijd als een soort krijgsgevangenen in Nederlandse kazernes werden ondergebracht. Na 1916 mochten ze tewerk worden gesteld onder voorwaarde dat ze geen Nederlandse arbeiders vervingen.

⁴ Union Financière et Terrienne, bestaande uit enkele Belgische personen, had o.a. deze gronden in april 1918 gekocht van de Belgische eigenaar J. Lijssen, met de bedoeling om de landgoederen te zoeken en exploiteren naar de meststof Vivianiet.

Het gesprek verliep gunstig. Ten eerste stond missiewerk in de doelstelling van de congregatie. Ten tweede wilde de congregatie voorkomen dat er een protestantse enclave in een katholieke streek zou komen. Nu de eerste stap was gezet om een katholieke parochie met kerk en school te stichten, kon er ook toestemming worden gevraagd aan het Bisdom.

Op 2 mei 1919 werd in boerderij De Rips, de woning van Bellemakers, een bespreking gehouden over de aanleg van de harde weg. Aanwezig waren leden van de gemeentebesturen van Bakel, Deurne en Oploo en de belanghebbende grondeigenaren. Tijdens de vergadering kwam ook het belang van arbeiderswoningen ter sprake. Besloten werd een woningbouwvereniging op te richten die alvast moest gaan ijveren voor de bouw van een dertigtal woningen.

► *H. W. Roes, kapelaan van Deurne van 1902-1909. In 1919 kwam hij terug als pastoor. Bij moeilijkheden zocht J. Bellemakers regelmatig contact met hem.*

Maar woningen zonder kerk en school waren niet levensvatbaar en dus stapte Bellemakers op 8 mei 1919 met een aanbevelingsbief van de invloedrijke pastoor Roes uit Deurne naar 's Hertogenbosch. Hij werd te woord gestaan door de vicaris-generaal, J. Pompen, van het bisdom. De vicaris vond de opzet prijzenswaardig en beloofde het plan voor te leggen aan het Kapittel.

Een week later, op 15 mei 1919, kreeg Bellemakers de toezegging van het Bisdom⁵ dat de Priesters van het H. Hart van Jezus te Bergen op Zoom, zich mochten belasten met de zielzorg der bewoners van de Peelstreek.

Grondeigenaren verdeeld over de plannen.

De Priesters van het H. Hart van Jezus sloegen aan het rekenen. Al vlug sloeg de schrik hen om het hart. De kosten van alle zielzorgerlijke bediening zoals missen, dopen en begraven zouden door een wel heel kleine groep Ripsenaren gedragen moeten worden. Dat zou een zware financiële opgave worden.

Voorlopig dachten de paters om eerst maar 'ns een stuk heide te ontginnen en de zes barakken uit de Klotterpeel te verplaatsen richting De Rips en deze in te richten als tijdelijke woning voor een pater en twee broeders. De barakken zouden voorlopig ook kunnen worden gebruikt als kerk en school.

De Raad van de congregatie wilde echter eerst het financiële plaatje rond hebben voordat ze toestemming gaf. Ze legde daarom het plan voor aan de Generaal-overste in Parijs. De definitieve beslissing werd daardoor voor onbepaalde tijd vertraagd. De Heidemij⁶ moest intussen veel moeite doen om de congregatie over te halen om maar niet direct van de plannen af te zien.

De Heidemij overlegde ondertussen ook met de *Union Financière et Terrienne* over de verkoop van de barakken en een stuk Klotterpeel voor de kerk en school. De *Union* wilde de barakken wel verkopen, tegen een verkoopprijs van f 6000.

Op 14 mei 1919 organiseerde de Heidemij weer een overleg met de grondeigenaren om de financiële steun voor de bouw van kerk en school te bespreken. De afgevaardigden waren opnieuw van mening dat het bouwen van woningen zonder kerk of school tot mislukken was gedoemd. Zij wilden derhalve het initiatief wel steunen, niet uit principe, maar vanwege het financiële voordeel dat ze er zelf van dachten te zullen krijgen. Gekozen werd voor een plek in de onmiddellijke nabijheid van boerderij de Rips. De eigenaresse, de weduwe L. Schoen-Lelsz, van het grondstuk verklaarde zich bereid het te willen verkopen.

De meningen waren verdeeld over wat wel en niet gefinancierd kon worden. Abraham Roelvink bijvoorbeeld wilde wèl de bouw van kerk en school steunen, maar niet de woningbouw. Hij had zelf al plannen om een stel woningen te stichten in de geest der arbeiderswet, waarvan de arbeiders zelf eigenaar konden worden.

⁵ De bisschoppen wilden voor nieuwe parochies in ontoegankelijke streken geen "wereldheren" ofwel traditionele pastoors plaatsen. Dat was hun eer te na, maar de Priesters van het H. Hart van Jezus hadden in hun doelstelling missiewerk en opoffering, zodat dit werk hen wel was toevertrouwd.

⁶ Brief Heidemij van 1 november 1919 aan A. H. Groskamp Hilversum grootgrondbezitter op de Vossenbergr.

Links directeur bij de Heidemaatschappij, J. P. van Lonkhuyzen en rechts inspecteur G. Houtzagers. Samen met Johan Bellemakers hebben ze steeds geijverd om de parochie De Rips en ook de verkoop van de Jodenpeel door te laten gaan.

De eerste stappen waren gezet. Nu was het wachten hoe de beslissing voor een nieuw dorp zou uitvallen. Men was volkomen afhankelijk van wat elders beslist zou worden. Voor Johannes Bellemakers, die gewend was om zelf snelle

beslissingen te nemen, was dit een moeilijke periode. Voor hem was het dorp van levensbelang. Hij schreef in die periode dan ook regelmatig aan pater Trines om deze te manen toch vooral snel met een besluit te komen. Ook schreef hij met regelmaat aan inspecteur G. Houtzagers met de vraag of de zaken met de congregatie al geregeld waren en of mevr. L. Schoen-Lelsz al toegestemd had de grond af te staan. En ook hier drong hij vooral aan op spoed, want in de zomer van 1919 zou de weduwe immers voor een jaar naar Indië vertrekken.

En ondertussen reed hij rond op zijn fiets en polste mensen hoe ze tegenover de plannen stonden. Hij sprak mensen aan en keek goed om zich heen. Hij wist precies wat er zich zoal in Bakel, Milheeze, Gemert en Deurne afspeelde. Door al zijn contacten en gesprekken wist hij welke mensen voor of tegen de plannen van een nieuwe parochie waren. Op die manier wist hij wie er een duwtje in de rug nodig had en wie hij daarvoor 't beste kon inschakelen. Het maakte hem niet uit welke persoon hij daarvoor moest benaderen. Dat kon de burgemeester van Gemert of Deurne zijn, maar ook de vicaris van 's Hertogenbosch. De pastoors van Milheeze en Bakel bleken overigens niet positief te staan tegenover het plan voor een nieuwe parochie in de gemeente.

Bellemakers blijft ijveren.

Bellemakers ging ook op bezoek bij pastoor Roes van Deurne met de vraag of deze wilde uitkijken naar een andere congregatie als het project met de paters van SCJ onverhoopt niet door mocht gaan. In juni had hij immers nog een gesprek gehad met pater Trines, maar kon nog steeds geen uitsluitsel geven. Dat maakte zowel Bellemakers als pater Trines ongerust. Want hoe langer het duurde, hoe meer kans anderen kregen om er met de plannen vandoor te gaan.

Dat was voor Bellemakers een reden om Adam Roelvink te bezoeken en te informeren naar diens plannen. Roelvink bleek nog steeds achter het idee van een nieuw dorp te staan. En hij wilde dit krachtig steunen, maar er moest niet langer getalmd worden.

Doch een week later was Bellemakers er niet meer zo zeker van dat Roelvink niet alsnog wat anders wilde beginnen. Op 16 juni 1919 schreef hij ongerust aan pater Trines:

"Daar de heer Roelvink ongeduldig wordt en hij zelf wil overgaan tot het stichten van een school op zijn bezitting met hieraan een lokaal waar de Roomschen en Protestanten hun Godsdienst oefeningen kunnen houden indien de Heidemij met haar plannen niet opschiet. Gaat de heer Roelvink deze plannen doorzetten (daar is hij wel de man voor) dan liggen onze mooie plannen voor een groot deel in duigen. De heer Roelvink wordt hierbij gesteund door een onzer werkgevers die om principiële redenen onze plannen niet kon steunen."

Welke werkgever dat was wilde Roelvink niet zeggen.

Dat moest voorkomen worden. Er werd met Roelvink een gesprek gepland op 2 juli 1919. Het onderhoud verliep alleszins positief. Twee dagen later kon Bellemakers aan pater Trines berichten dat hij de barakken van de Union niet meer nodig had. Want om eerst de barakken af te breken en dan weer op te bouwen en

in te richten zou evenveel kosten als de bouw van een voorlopige school en kerk. Dat laatste had intussen ook de voorkeur van de grondeigenaars en zou naar verwachting de beloofde steun belangrijk beïnvloeden. In de brief zette Bellemakers zijn ideeën uiteen.

"In antwoord op Uw schrijven van 2 juli het volgende. In vertrouwen wil ik U zeggen dat ik niet zo gauw bij de pakken ga neerzitten als ik een doel nastreef. U streeft ernaar alvorens U te verbinden alle garanties vast in handen te hebben, welk recht ik U niet betwist. Ik zou U echter wat meer vertrouwen op onze Lieve Heer toewenschen. U kunt dat allemaal goede praat vinden, het Kruis in de heide planten. Indien ik U de middelen niet aangeef het kruis overeind te houden.

Ik zal U voorstellen aan de hand doen en kunt U zien wat U het best schikt.

U hebt 2 plannen. Eerst de barak opzetten hier, en hierin voorlopig alles onderbrengen. Dit kost U evenveel als het definitieve plan U thans meer kost aan vracht. Daarbij komt dat U voor het schoolgebouw direct het geld terug ontvangt of rente van de Gemeente en voor inrichting en onderwijzers subsidie.

De barakken kunt U aan de Union laten en U ontvangt dan van deze f 6000,-. Daarbij voldoet het plan direct aan de grondeigenaars en dit zal de beloofde steun belangrijk beïnvloeden.

U zoudt dan direct een rekening kunnen opzetten bv:

<i>Het paterklooster</i>	<i>f 20.000</i>
<i>De voorlopige kerk</i>	<i>f 6.000</i>
<i>Het schoolhuis</i>	<i>f 8.000</i>
<i>Het voorlopige totaal</i>	<i>f 34.000</i>

Verder moet er 20 ha land worden ontgonnen en bezaaid met lupinen en daarna rogge à f 800 totaal f 16.000. De definitieve kerk zou al gauw f 50.000 kosten. Verdere onkosten zou alles samen zo'n f 76.000 moeten komen.

Nu zou het mij niet verwonderen indien U mijnheer Houtzagers deze som voorlegt en U blijft bij dit punt, hij dit bedrag bij de belanghebbende grondeigenaren wel kan loskrijgen."

► *Pater H. Trines die mede het voorbereidend werk deed om de parochie van de grond te krijgen. Tevens was hij de eerste pastoor van De Rips.*

Hoofdbreken over de begroting.

Op 30 augustus stuurde pater Trines een brief met begroting naar inspecteur Houtzagers. Volgens de berekeningen van de pater ging het stichten van een nieuwe parochie f 233.000 kosten. Een fors bedrag, maar er zat dan ook alles in: aankoop van de grond, bouw van kerk, patershuis, een boerderijgebouw en een woning voor de onderwijzer, alle meubilair en gewaden, aanleg en beplanting van tuin en kerkhof, enz. enz.

De pater besepte dat het roekeloos was om met zo'n grote schuldenlast te starten. Na enig wikken en weken kwam hij tot de conclusie dat 70.000 gulden voor de te verwerven grond en f 50.000 voor de te stichten gebouwen zou voorlopig genoeg moeten zijn.

In het daaropvolgend gesprek zegde inspecteur Houtzagers namens de Heidemij f 30.000 toe.

Vervolgens ging de Heidemij in overleg met de grootgrondbezitters. In een bespreking op 25 september 1919 te Utrecht werd hen de vraag voorgelegd hoeveel ze dachten te kunnen bijdragen.

Al snel bleek dat niemand echt van harte geld wilde doneren voor het stichten van een dorp. Grootgrondbezitter Vattier Kraane – eigenaar van de Klotterpeel – liet weten dat hij er niets voor voelde om bij te dragen aan de bouw van een kerk en een rooms-katholieke school. Hij was van mening dat het de taak van de gemeente Bakel was om het benodigde bedrag op tafel te leggen. En had de gemeente geen geld, dan moest ze haar uitgestrekte gronden maar verkopen en uit de opbrengst de bouw van kerk en school bekostigen. De Heidemij antwoorde dat uiteraard ook de gemeente om subsidie zou worden gevraagd.

De gemeente Bakel talmde echter om een besluit te nemen. Begin november had de raad nog steeds geen besluit genomen over de gevraagde subsidie voor de bouw van kerk en school. Waarop de Heidemij maar weer eens een brief schreef, waarin vooral werd gewezen op de grote verantwoordelijkheid die de gemeente Bakel had. En dat, als de gemeente zich terugtrok, ook de grootgrondbezitters hun steun zouden intrekken.

In een van de volgende gemeenteraadsvergaderingen werd dan toch besloten subsidie te geven, maar onder voorwaarde dat dan eerst de Jodenpeel verkocht moest zijn.

◀ Johannes Bellemakers.

N° 229/2.
Subsidiëering
bouw-kerk en
school op de Rips.

Bakel, 14 November 1919.

Naar aanleiding van Uw schrijven
van 1 November j.l. A. n. 7025, heb ik de eer
U te berichten, dat door den Raad derer gemeen-
te in zijne gister gehouden vergadering ten be-
hoefte van de Priesters van het Heilig Hart een
subsidie is toegekend van f 4050,- voor het stich-
ten eener kerk en school op de Rips, evenwel be-
houdens nadere goedkeuring, voor zoverveel noodig,
van Heren Gedeputeerde Staten derer provincie.

Aan
de Nederlandsche Heidemaatschappij
te Arnhem

J. L. STROVEN

► Brief van burgemeester Nooijen aan de Heidemij dat men in de raadv vergadering had besloten een subsidie van f 4050 toe te kennen voor de bouw van een kerk en een school op De Rips.

Diezelfde maand november van het jaar 1919 schreef de Heidemij een brief aan de grondeigenaren om hen aan de beloofde bijdrage te herinneren. De paters konden immers niet verder met hun plannen als er geen

BAKEL. Men meldt ons dat het plan om op de peelontginningen „de Rips” een parochie te stichten met Gods hulp zal verwezenlijkt worden.

De kerkelijke overheid heeft deze taak toevertrouwd aan de Priesters van het Heilig Hart, die voornemens zijn de kerk welke aldaar ten behoeve van de landarbeiders vooral, zal gebouwd worden, toe te wijden aan hunne Patrones, Margaretha Maria Alacoque, die binnenkort heilig wordt verklaard.

Een nieuwe landstreek, welke velen een goed bestaan belooft, onder de bescherming dus gesteld van de nieuwe heilige, de Apostel van de Godsvrucht tot het heilig Hart, van Jezus.

Dit schoone sociale werk verdient ongetwijfeld belangstelling in wijden kring.

H.

geld was. Nu kwamen er bezwaren van enkele gereformeerde eigenaren onder wie de Erven Ledeboer. In plaats van een rooms-katholieke wilden zij een openbare school. De bezwaren werden echter weggenomen toen de paters beloofden dat ook niet-katholieke kinderen toegang kregen tot het onderwijs. Na nog wat stevig lobbywerk van Bellemakers, Roelvink en Houtzagers, kwamen dan toch eindelijk de financiële toezeggingen van de gezamenlijke grondeigenaren.⁷ Even leek er nog een kink in de kabel te komen toen notaris Sprengers uit Gemert met plannen voor de bouw van vijftig arbeiderswoningen op de Dompt op de proppen kwam, maar op 25 februari van het jaar daarop gaf het bisdom eindelijk formeel toestemming voor de stichting van de nieuwe parochie de Rips.

◀ Bericht in De Zuid-Willemsvaart 28 februari 1920

⁷ Van sommigen eigenaren zijn de bedragen bekend: dhr. Groskamp f 1.600; dhr. Vattier Kraane f 2.775; erven Ledeboer f 1.875; Kolenmijn Laura f 3.675; gemeente Bakel f 4050.

► *Bericht van aankoop grond door de Priesters H. Hart van Jezus in Eindhovensche dagblad 24 augustus 1920.*

BAKEL.
Dezer dagen bracht een bezoek aan „De Rips” de provinciaal der Priesters van het H. Hart, om de gronden, aangekocht voor parochie, tuinen en boerderij der paters in oogen-schouw te nemen. De oprichting der parochie zal nu spoedig een feit geworden zijn. Tot pastoor is benoemd pater H. Trines en tot zijn assistent pater Van Asseldonk.

De parochiegrens.

Een van de eerste zaken die geregeld moesten worden, was de vaststelling van de parochiegrens. Vooral het bepalen van de grens met de parochie Milheeze bracht de nodige problemen. De boswachterswoning halverwege de Rips, op dat moment bewoond door P. van den Eijnden, had tot dan toe tot de parochie Milheeze gehoord, maar de erven Ledeboer hadden in ruil voor hun financiële bijdrage geëist dat alle bewoners in een straal van drie kilometer rond de nog op te richten kerk tot de nieuwe parochie zouden worden gerekend. De pastoor van Milheeze was 't daar echter niet mee eens. Hetgeen Bellemakers de verzuchting ontlokte dat een parochiaan kennelijk pas belangrijk werd als men hem dreigde kwijt te raken. De bewoners van de Peel hadden voorheen immers nooit de indruk dat de parochie Milheeze ook maar enige waarde aan hen hechtte.

Uiteindelijk werd de nieuwe parochiegrens tussen Nederheide en de Stippelberg getrokken.

Inmiddels waren ook de onderhandelingen over de aankoop van de grond voor kerk en woningen met goed gevolg afgerond. Op 25 september 1920 werd de koop van de grond 30 ha van mevrouw L. Schoen-Lelsz officieel gesloten. In de koopvoorwaarden stond overigens uitdrukkelijk vermeld dat degenen die zich in de nieuwe parochie wilden vestigen tot het rooms-katholieke geloof moesten behoren.

Enkele maanden later, op 24 december 1920, kreeg Bellemakers van pater Trines bericht dat de parochie De Rips nu ook officieel door bisschop Diepen was opgericht. Pater Trines was tot pastoor benoemd met P. van Doren en J. Bellemakers als kerkmeesters. Verder werden pater Trines en Bellemakers benoemd tot leden van het eerste schoolbestuur.

Op 15 januari 1921 schreef pater Trines in het Boxmeers Weekblad dat de plannen voor de woningen, de kerk en de school klaarlagen, maar dat er met de bouw zou worden gewacht op de komst van de harde weg. De nieuwe weg zou de aanvoerkosten van de bouwmaterialen immers flink verminderen. Nog diezelfde januarimaand werd de weg aanbesteed.

Kerk en pastorie in de steigers.

Het duurde nog enkele maanden, maar op 28 april 1921 werd in De Zuid-Willemsvaart gemeld dat de kerk samen met de pastorie en de school onderhands was aanbesteed. De gelukkigen waren de gebroeders Gooden, aannemers uit Meijel. Zij bouwden al sinds 1905 kerken en andere religieuze bouwwerken in Limburg en Noord Brabant.

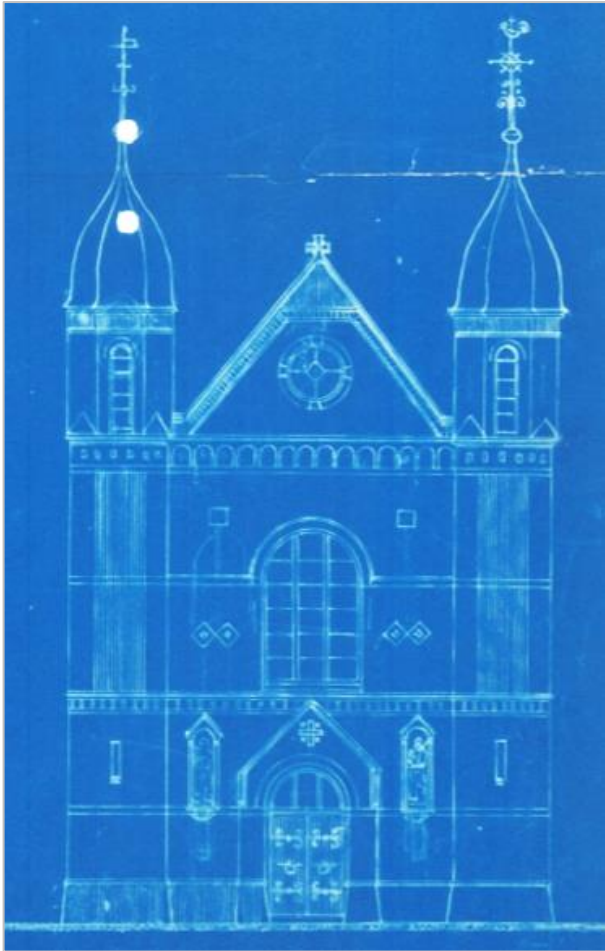
Het nieuwe godshuis werd vernoemd naar de patroonheilige van de orde van het Heilige Hart van Jezus, Margaretha-Maria Alacoque, een zeventiende-eeuwse Franse kloosterlinge en mystica. Nadat Jezus meerdere keren aan haar was verschenen, had Hij haar de opdracht gegeven om de devotie tot het Heilig Hart te verspreiden. In 1920 werd ze heilig verklaard.

Dat voorjaar werd eerst gestart met het bouwen van een noodkerkje. Er is geen bouwtekening hiervan. Wel laten oude foto's zien dat 't gebouwtje tussen de latere kerk en pastorie in stond. Het was een laag bouwwerkje met ramen en een rieten dak.

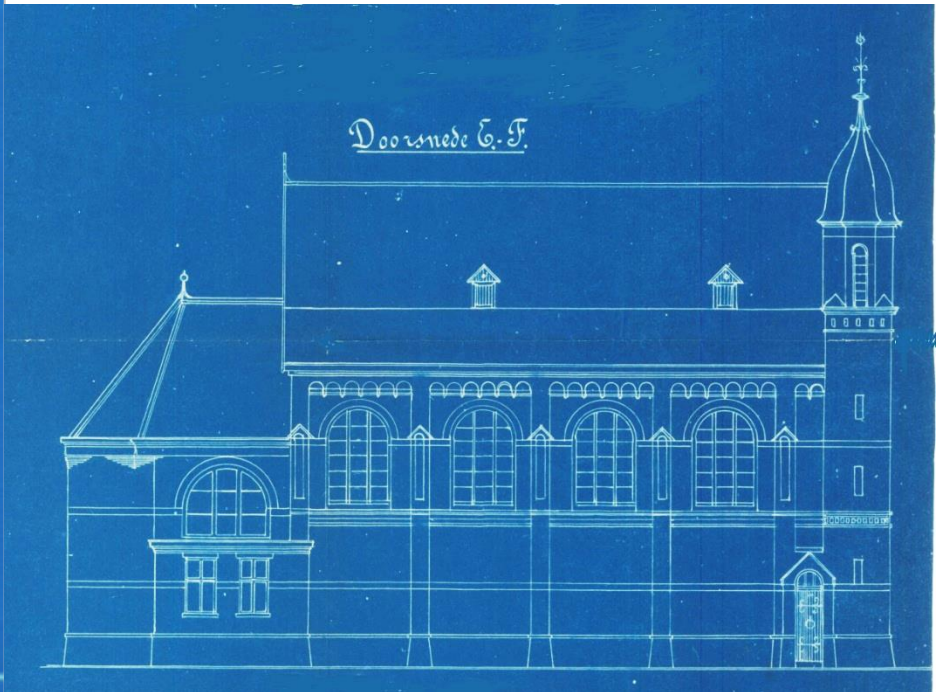
Tijdens de bouw verrichtten twee vaste arbeiders van de Heidemij, P. van de Eijnden en M. Thijs, nogal wat hand- en spandiensten. Na stevig doorwerken werd het noodkerkje in december in gebruik genomen. Op 7 december kwamen de paters Trines en Van Asseldonk naar De Rips. Nog diezelfde avond werd het kerkje ingezegend.

De volgende dag werd door pater Trines de eerste H. Mis opgedragen voor alle nieuwbakken Ripse parochianen. Een heuglijke dag. Want elke zondag naar Milheeze, Oploo of elders naar de kerk om z'n zondagsplicht te vervullen was een zware opgave. Zeker in de winter als men te voet, met de fiets of kar

over slechte en vaak onbegaanbare modderwegen moest. Nu waren ze als het ware thuis, een eigen gebedshuis, al was het nog niet geheel voltooid.

◀ en ▼ De kerk was een ontwerp van de bekende architect J.H.H. van Groenendael. Hij heeft veel R.K. kerken in Nederland ontworpen. De bouwtekening toonde de voor- en zijgevel in Neo-romaanse stijl, met Byzantijnse invloeden zoals de koepels op de torens. Architect Van Groenendaal is een zwager van burgemeester B. Verkuyl Boxmeer.

Verslag uit "Het ontstaan van een parochie", de memoires van Johan Bellemakers 1939.

"Den 8 december 1921 zal den dag worden, dat in de noodkerk, die tegen de pastorie is aangebouwd, de eerste H. Mis in De Rips zal worden opgedragen. Den 6e december is de machtiging gekomen van den bisschop, dat pastoor Trines de noodkerk mag inzegenen. Toen op 7 december het werkvolk weg was, werden de krullen verwijderd, alles op zijn plaats gebracht het altaar aangekleed en kon 's avonds om 10 uur de inzegening beginnen. Pastoor Trines werd geassisteerd door pater van Asseldonk die buiten bijlichtte met een fietslantaarn en over kuilen, gaten, steenpuin en ander afval, werd de zegening volbracht, terwijl ik de kruiswegstaties ophing. Om half twaalf, toen alles was afgewerkt naar men meende, ontbrak nog een lessenaar voor het misboek. Van ruwe latten werd toen, na niet lang passen en meten een lessenaar in elkaar getimmerd, een handdoek erover maakte het compleet.

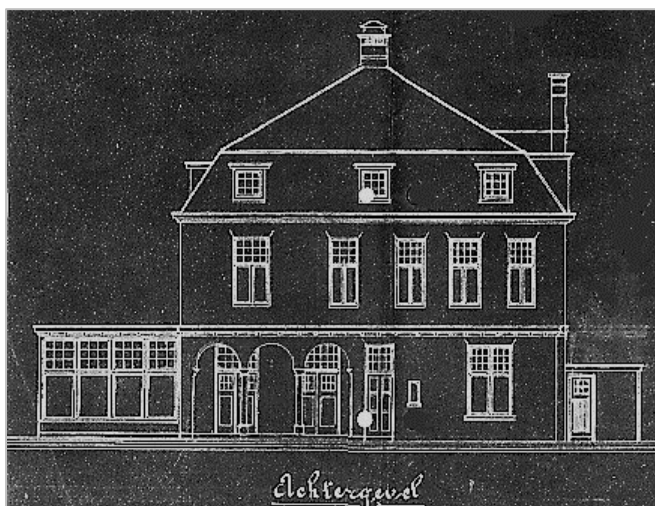
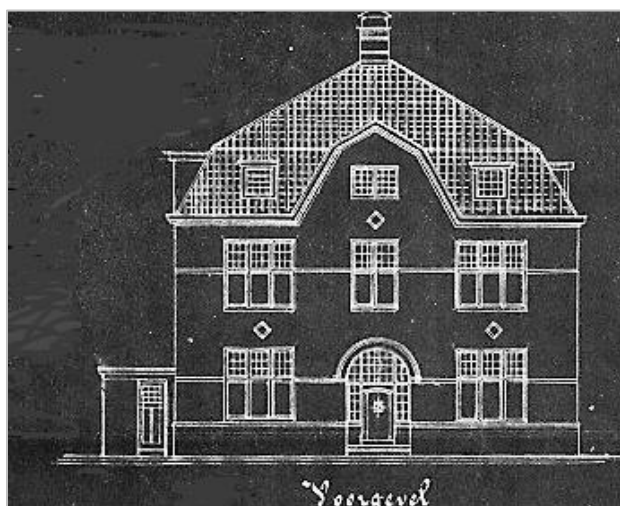
In de pastorie was een kamertje ingericht als slaap-, eet- en spreekkamer, en daar werd nog even de dagorde besproken en om een uur in den nacht toog ik huiswaarts en betrokken pastoor Trines en pater Asseldonk hun primitieve slaapvertrekken in de anders nog geheel open pastorie, om het heugelijke gebeuren in den morgen.

Om half 8 zou de eerste H. mis door pastoor Trines worden opgedragen, en verzamelden zich de toen nog niet zo talrijke bewoners van De Rips in het primitieve kerkgebouw, waar broeder Antonius de kachel naast het altaar al lekker warm had staan. Het deed alles zo warm aan, zo knusjes kort bij, waar alles gebeurde, maar het gevoel dat zich van mij meester maakte, en ik denk van alle aanwezigen toen op het woord van den priester Onze Lieve heer in ons midden neerdaalde en aanstonds plaats zou nemen in onze harten, kan

ik niet beschrijven. Ik [geloof] dat wij eenzelfde hebben beleefd als de Emmaüsgangers, want wij waren meer nog overtuigd, dat O.L. Heer bij ons was en ons niet zou verlaten en dagelijks onze gast zou willen zijn, over enige tijd, in de Peel.

De hoogmis werd opgedragen door pater S. van Asseldonk en deze bracht een mooie predicatie dank aan God voor de grote genade aan ons bewezen. Wij hebben ons in een vurig gebed verenigd en blijde onze dank uitgejubeld bij de misgezangen, door pater Trines begeleid op het harmonium."

Omdat de pastorie nog niet klaar was, kwamen de paters aanvankelijk alleen in het weekend naar de nieuwe parochie. Een zware opgave in de winter en echt missiewerk schreef Trines in een brief aan Monseigneur Diepen⁸ van Den Bosch. In maart van 1922 was ook de pastorie gereed. Toen vestigden de paters Trines en Van Asseldonk zich definitief op De Rips. Ook kwamen er twee broeders mee, broeder Antonius en broeder Vincentius. Zij hadden als taak het land te bewerken, voor de koeien en het varken te zorgen, de tuin te onderhouden en verder alle voorkomende werkzaamheden in en om de pastorie en de kerk te verrichten. Op de pastorie was men vooral zelfvoorzienend!

▲ Deel van de bouwtekening van de voor-en achtergevel van de pastorie in De Rips.

Op 23 maart 1922 werd de kerk aanbesteed voor f 51.950 een flink bedrag vanwege de hoge transportkosten. Daarom vervielen de pilaren en de toren. Er werd hard doorgewerkt aan de bouw van de kerk. In 24 december van het jaar 1922 werd het godshuis ingewijd en daags daarna, op Eerste Kerstdag, werd het nieuwe gebouw plechtig in gebruik genomen.

De kerk en pastorie waren voorzien van carbid gaslicht door middel van een eigen drukketel. De kerk stond op een perceel woeste grond dat nog ontgonnen moest worden. Dat was vooral het werk van broeder Longinus Ramaekers uit Someren. In 1925 was de jonge broeder in Asten geprofest. Hij werd naar De Rips gestuurd en ontgon daar jarenlang handmatig de heide. In 1931 vertrok hij naar de missie in de Congo. Bij zijn vertrek schreef De Zuid-Willemsvaart: "Moge hij als gewaardeerde medehelper der paters in den woesten grond der arme negerharten uitstrooien en doen gedijen het zaad van den waren godsdienst!"

In 1929 kwamen op de grote pastorie enkele jonge mannen wonen die zich voorbereidden op de priesteropleiding, zogenaamde late roepingen. Zij kregen in De Rips lessen in Latijn, Frans en theologie. Naast de paters Trines, Van Asseldonk en Rossaert, kwam ook pater J. Hermans naar de pastorie als hulpleraar voor deze late priesterroepingen.

⁸ Brief van 23 maart 1922 aan de bisschop van pater Trines, nadat zij zich op de pastorie in De Rips hadden gevestigd.

▲ Achtergrond priesterstudenten. Voorgond vlnr: broeder Cornelis, broeder Paulinus, broeder Silvester, pastoor Trines, Mrg. Buckx, pater van Asseldonk, pater Rossaert en broeder Majella.

▲ De kerk met pastorie en de school links deels verborgen achter de bomen. Het lage gebouwtje tussen kerk en pastorie in, het 1^e noodkerkje december 1921.

◀ Twee broeders zittend achter de pastorie. Het meubilair is gemaakt van berkenhout. Op de achtergrond met de kleine ramen de voormalige noodkerk en nog net zichtbaar het koor van de kerk.

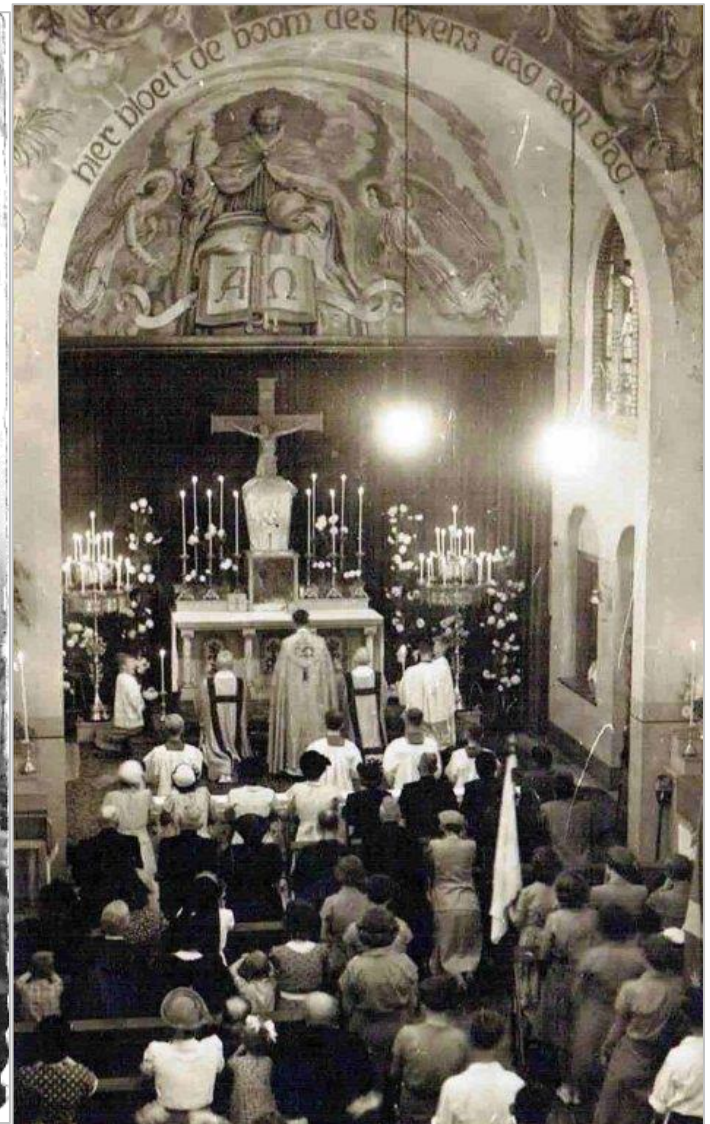

▲ In 1923 wordt de Provinciaal pater Buckx tot bisschop gewijd en zal naar Finland vertrekken. Van tevoren bezoekt hij de parochie De Rips. Hier wordt hij feestelijk onthaald met een ereboog voor de kerk. V.l.n.r.: J. Bellemakers kerkmeester, Pastoor H. Trines, Mgr. J. Buckx, pater H. Graat, P. Hertsig hoofdonderwijzer en P. v. Doren kerkmeester.

▲ Interieur van de kerk in 1932 bij het priesterfeest van pater Claudius van de Laar, met nog een soort gemetselde rand op de overgang koor met de kerk. Ook hangen er nog geen lampen. Elektriciteit kwam pas in 1939.

▲ Het interieur van de kerk bij het priesterfeest van Julius Ypma in 1953. Het koorgewelf werd in de jaren dertig door T.J.J. Bertels uit Helmond geschilderd. Het was een voorstelling van God met de wereldbol in zijn hand en aan weerszijden een engel. De tekst luidde: "Hier bloeit de boom des levens dag aan dag". Met het afbreken van de kerk is deze Bijbelse schilderkunst vernietigd.

Onder de vleugels van De Rips.

Rectoraat den Twist.

In den Twist (het latere Westerbeek) liep Toon van Lankveld, mulder en bakker, al langer rond met ideeën voor het stichten van een eigen parochie. In 1915 had hij hierover al een gesprek gehad met pastoor Swinkels van Oploo en met burgemeester Stevens van Sambeek, maar dat had niets opgeleverd. In 1917 bracht hij het plan opnieuw ter tafel, dit keer bij de nieuwe pastoor van Oploo, De Jong. Ook toog Van Lankveld meerdere keren naar de bisschop in de Den Bosch, maar veel resultaat hadden z'n inspanningen vooralsnog niet.

Toen in De Rips de plannen voor een nieuwe parochie almaar vastere vormen aannamen, besloot Van Lankveld toch ook maar eens om raad te gaan vragen bij Johannes Bellemakers. Die raadde hem aan contact op te nemen met pater H. Trines. En warempel, dit keer lukte het.

◀ *Pater S. van Asseldonk die vanuit De Rips de kerk van Den Twist bediende.*

Onmiddellijk nadat pater Trines in december 1920 definitief door de bisschop met de bediening van De Rips was belast, schreef hij aan Van Lankveld dat de congregatie ook genegen was de bediening van den Twist op zich te nemen, onder voorwaarde dat den Twist kerkelijk onder De Rips

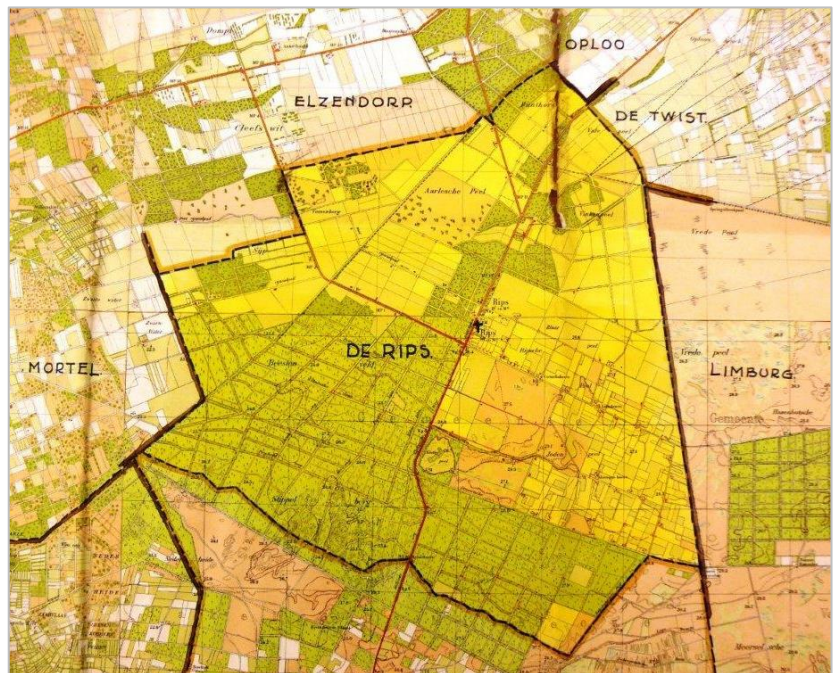
zou vallen, dat er een goed begaanbare weg tussen De Rips en den Twist moest komen en dat de Priesters van het Heilig Hart geen extra geldelijke lasten te dragen zouden krijgen. De bewoners van den Twist zouden zelf de kosten voor een eigen kerk moeten dragen.

Van Lankveld had geen moeite met de voorwaarden, en op 23 januari 1921 al kwam het bericht dat de SCJ in de vorm van pater Servaas van Asseldonk voortaan vanuit De Rips het rectoraat zou bedienen. In overleg met de burgemeester van Sambeek werd een werkcommissie gevormd die de benodigde gelden voor een kerk bij elkaar zou moeten brengen.

Naar verluidt brachten de 41 gezinnen van den Twist binnen de kortste keren f 26.000 bijeen. De gemeente Sambeek droeg f 10.000 bij en de gemeente Vierlingsbeek beloofde tien jaar lang jaarlijks f 200 bij te zullen dragen.

Half juli 1922 was de kerk van den Twist voltooid. De kerkbanken ontbraken nog en iedereen moest een eigen stoel meebrengen, maar op 23 september 1922 werd de H. Hartkerk plechtig in gebruik genomen. Voortaan toog pater Van Asseldonk elke zaterdag vanuit De Rips naar 'filiaal' den Twist om daar op zondagmorgen de H. Mis te lezen.

► *In 1926 is de parochiegrens van De Rips met de Dompt en den Twist gewijzigd. Kaart met nieuwe parochiegrenzen.*

Rectoraat de Dompt/Elsendorp.

Ook de kleine gemeenschap van katholieken van ontginningsnederzetting de Dompt – het latere Elsendorp – snakte naar een eigen kerk. De pastoor van Gemert kantte zich echter aanvankelijk tegen de vorming van een nieuwe parochie, maar op aandringen van pater Trines stemde hij halverwege de jaren twintig dan toch eindelijk toe de Dompt als rectoraat onder de vleugels van De Rips te brengen.

In Langenboom werd het leegstaande houten noodkerkje opgekocht en naar de Dompt gebracht en op 24 februari 1927 kon het kerkje door de hoogerwaarde pater-provinciaal Schulte ingezegend worden. Vanaf die dag was Sint Jan Evangelist de patroonheilige van de nederzetting.

Pater J. Rossaert heeft als eerste rector vanuit De Rips de Domptse gemeenschap gediend. Op zaterdagmiddag stapte hij op zijn fiets en vertrok naar de Dompt. Daar droeg hij dan eerst het lof op. Daarna nam hij de biecht af. In de nacht van zaterdag op zondag sliep hij in de kleine kamer in de kerk zodat hij in de ochtend op tijd twee missen kon opdragen voor de inwoners. Op zondagmiddag las hij opnieuw het lof en ook van zondag op maandag bleef hij er slapen zodat hij op maandagmorgen nog de ochtendmis kon lezen. Hierna gaf hij catechismusles op school en 's middags fietste hij weer terug naar De Rips.

► *Pater J. Rossaert de eerste Rector van de Dompt/Elsendorp. Na 1929 toen de late roepingen op De Rips kwamen, gaf hij ook les aan deze jonge mannen.*

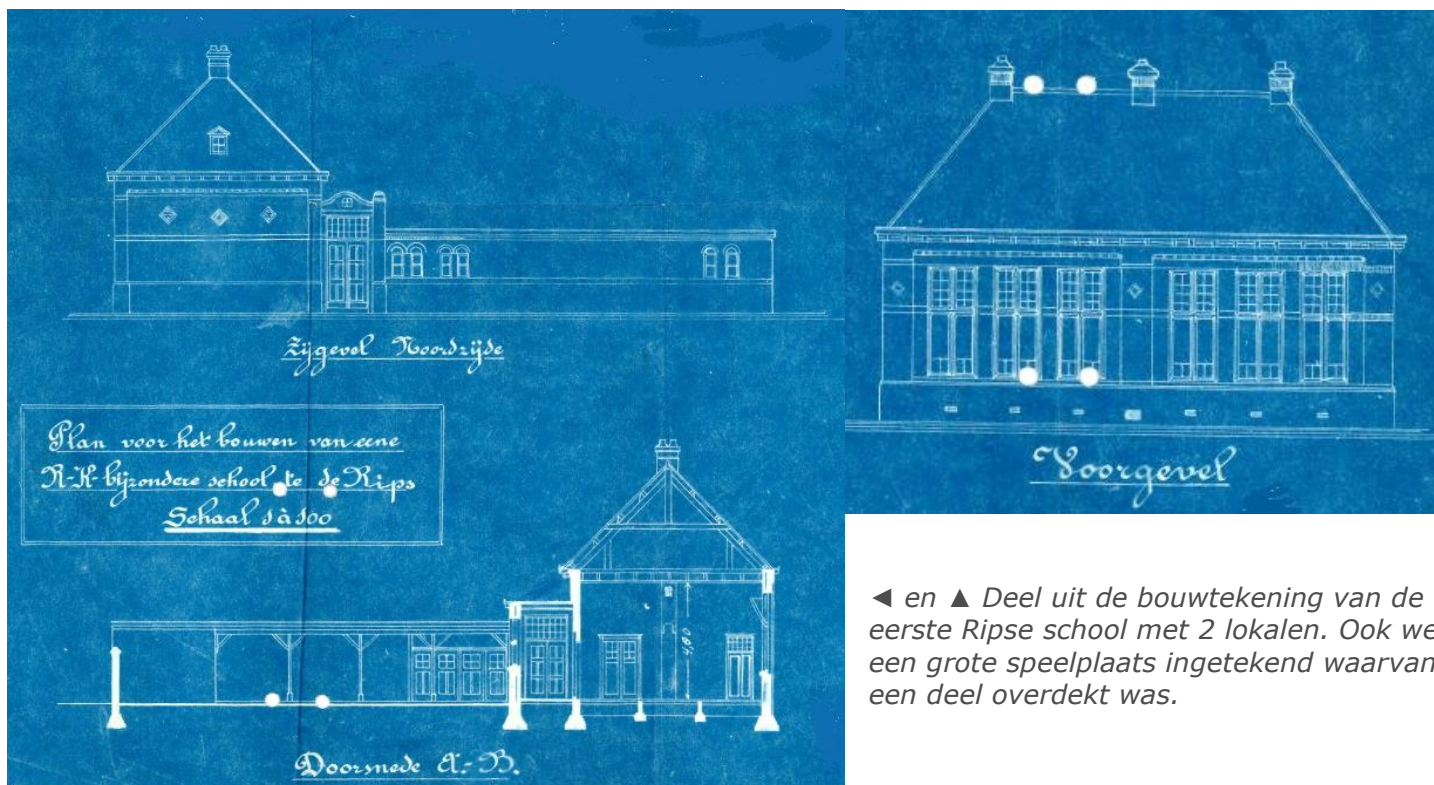
▼ *De houten noodkerk van de Dompt.*

Een school voor De Rips.

Om mogelijke moeilijkheden van de kant van Bakels gemeentebestuur te vermijden, werd pater Trinus dringend aangeraden om het schoolgebouw zelf te bouwen. Hij moest voor 1 januari 1921 een plan bij de schoolinspectie laten goedkeuren. Als voorzitter van het schoolbestuur kon hij dit verzoek indienen. Wel moest hij ook toestemming van het bisdom vragen om een bijzondere school te stichten. Nu kon de school tegelijk met de kerk en de pastorie gebouwd worden. Opmerkelijk was wel dat het pas de tweede bijzondere katholieke school die in de gemeente Bakel en Milheeze tot stand kwam. Veel van het onderwijs in die dagen werd immers nog gegeven op openschare scholen.⁹

◀ en ▲ Deel uit de bouwtekening van de eerste Ripse school met 2 lokalen. Ook werd een grote speelplaats ingetekend waarvan een deel overdekt was.

▲ Op de achtergrond de pastorie, de kerk en de school met 2 lokalen.

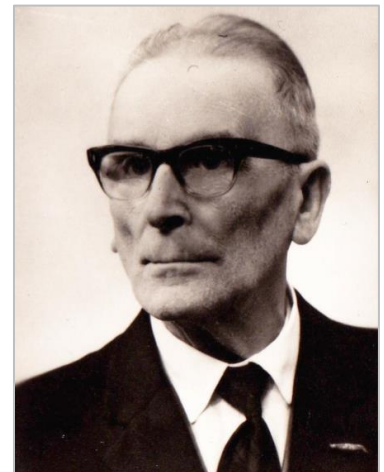
⁹ Het bijzonder onderwijs is sinds 1917 in de Nederlandse grondwet verankerd en in 1920 verder uitgewerkt. Deze wet betekende dat de subsidie voor zowel openbare als bijzondere scholen werd gelijkgesteld. Daarom kon de JSC in 1921 een bijzondere school in De Rips stichten. (In 1887 stichtten de zusters Franciscanessen uit Oirschot, met goedkeuring van het bisdom en de parochie, een katholieke meisjesschool in Bakel.)

De school met twee lokalen was volgens de overgangsbepalingen gebouwd. Dit betekende dat de gemeente de rente van de stichtingskosten moest betalen. Bij de start van de lessen waren er 32 leerlingen en werd nog maar één schoollokaal in gebruik genomen. Burgemeester Nooijen constateerde dat er nog maar een schoollokaal in gebruik was genomen. Daarom weigerde hij de rente voor twee lokalen te betalen. De gemeente ging hiervoor bij de minister in beroep. Maar het Bakelse gemeentebestuur werd in ongelijk gesteld. En burgemeester Nooijen moest alsnog de gemeentelijke beurs te trekken.

De school ging op 2 februari 1922 van start. Hoofd der school was de heer Piet Hertsig¹⁰ die al in januari naar De Rips was gekomen en tijdelijk in een arbeiderswoning woonde. In de Paasvakantie verhuisde het gezin naar de gereedgekomen nieuwe schoolmeesters woning bij de school.

Naast les geven op de lagere school, verzorgde meester Hertsig ook jarenlang de landbouwlessen voor jongens die al van school waren. In het dorp vervulde hij meerdere bestuursfuncties en was hij jarenlang redacteur voor het Boxmeers Weekblad. Meester Hertsig bleef tot 1955 hoofd van de school.

▲ Meester Hertsig

◀ In 1947 is Piet Hertsig 25 jaar hoofd van de school. Bij die gelegenheid werd hem een nieuwe fiets aangeboden.

Twee woningbouwverenigingen.

Tijdens de eerste besprekingen over de aanleg van de weg Deurne-Oploo, kwam ook de bouw van de arbeiderswoningen in het nieuwe dorp ter sprake. Aanvankelijk hadden enkele grootgrondbezitters nog plannen om op de eigen ontginningen woningen voor het werkvolk te bouwen. Maar tijdens de bijeenkomst op 2 mei 1919 in huize Bellemakers werd besloten om de arbeiderswoningen op gemeenschappelijke grond te bouwen. Om een dertigtal woningen in één keer te kunnen bouwen, kon men beter een woningbouwvereniging oprichten.

In het bestuur van de woningbouwvereniging moesten vooral ingezetenen uit de gemeente komen, om de kans op volledige regeringssubsidie zo groot mogelijk te maken. Johannes Bellemakers was uiteraard de man die in Bakel op zoek ging naar mogelijke bestuursleden voor de op te richten woningbouwvereniging. Hij wilde vooral mensen die garant stonden voor een breed draagvlak in de gemeente. Het viel niet mee.

¹⁰ De 10^e nieuwsbrief Mr. Hertsigstraat is speciaal aan hem gewijd.

— In deze gemeente heeft zich eene woningbouwvereniging gevormd met het doel enkele arbeiderswoningen te stichten, te beginnen met een 30-tal op de ontginning De Rips. Het bestuur is samengesteld als volgt: WelEerw. Heer E. Grips, kapelaan, G. Houtzagers, hoofd-opzichter Nederl. HeideMaatschappij, M. H. van der Heijden en M. J. van den Bosch, en als het 5e lid aangewezen door het Gemeentebestuur van Bakel c.a. de heer J. A. Teepen, Hoofd der school te Mijthee. De beide eerstgenoemde heeren als voorzitter en secretaris. Eerstdaags zullen de ontworpen statuten ter Koninklijke goedkeuring worden opgezonden en tegelijk Rijks-subsidie worden aangevraagd, teneinde zoo spoedig mogelijk een dertigtal woning gereed te hebben, waaraan hier zoo goed als op vele andere plaatsen groote behoefte is. Mogen tevens de plannen tot stichting van een kerk en school op de Rips spoedig ten uitvoer gebracht worden zoo kan die heide welke vroeger dood en onbewoonbaar scheen spoedig herschapen worden in een zeer aardig dorpje en tevens een goede bron van inkomsten opleveren aan die arbeiders welke daar thans reeds overvloed van goed loonenden arbeid kunnen vinden. Van zeer groot nut zal het zijn wanneer die arbeiders bij het werk een geschikt huisje met wat bouwland zullen hebben welke grond zij in hun vrijen tijd zullen kunnen bewerken en alzoo ontheven zullen zijn van dat dagelijks 2 à 3 uur ver heen en weer fietsen. Naar wij vernemen zijn de plannen voor het bouwen van school en kerk al ver gevorderd en kunnen wij de totstandkoming van dit schoone werk vrij spoedig verwachten.

Van de boeren in de gemeenteraad had niemand interesse. Ook de directeur van de boterfabriek in Bakel stond zeer negatief tegenover het plan.

Meer geluk had Bellemakers bij de brievingaarder van Bakel, tevens gemeenteraadslid, M. van de Heijden. Die bleek voorstander van de woningbouw op De Rips en wilde graag als bestuurslid toetreden. Ook de vakbondsman M. van den Bosch, eveneens raadslid, wilde wel in het bestuur zitting nemen. De Bakelse pastoor hield zich echter op de vlakte, maar Bellemakers geloofde desondanks dat hij op den duur op de steun van de pastoor zou kunnen rekenen.

De officiële oprichtingsdatum van Woningbouwvereniging Bakel was 1 augustus 1919. Voorzitter werd de Bakelse kapelaan Grips, tweede voorzitter brievingaarder Van de Heijden, secretaris-penningmeester werd hoofdinspecteur van de Heidemij, G. Houtzagers en als leden traden vakbondsman M. van de Bosch – tevens raadslid – en het Bakelse hoofd der school J. Teepen toe. In de loop van dat eerste jaar werd Van den Bosch vervangen door J. Bellemakers en J. Teepen door hoofdonderwijzer M. A. van der Poel.

Maar niets ging van een leien dakje. Burgemeester Nooijen keerde zich van meet af aan faliekant tegen de nieuwe woningbouwvereniging. Onder zijn leiding werd binnen de kortste keren een concurrerende woningbouwvereniging opgericht, die Algemeen Belang ging heten. En daarmee had de gemeente Bakel zo maar ineens twee woningbouwverenigingen. Het gevecht om de subsidie kon beginnen. En zo kon het gebeuren dat de Bakelse gemeenteraad zich in de herfst van 1920 moest buigen over twee verzoeken voor de aanvraag van een rijksvoorschot voor te bouwen arbeiderswoningen, het ene afkomstig van woningbouwvereniging Bakel (die van De Rips) en de andere van woningbouwvereniging Algemeen Belang.

◀ *Bericht in De Zuid-Willemsvaart 19 november 1919 van de oprichting woningbouwvereniging.*

Een historische raadsvergadering.

Op 23 oktober 1920 ging opzichter Bellemakers op bezoek bij burgemeester Nooijen. Hij werd vergezeld met de inspecteur voor de

Volksgezondheid, de heer R. Schüngel. Al vlug bleek dat burgemeester Nooijen niet wilde meewerken aan een subsidieaanvraag. De burgemeester stond op het standpunt dat er maar één woningbouwvereniging voor subsidie in aanmerking kwam: Algemeen Belang. Een boze inspecteur Schüngel gaf daarop de burgemeester te kennen dat als de gemeente de pas opgerichte woningbouwvereniging Bakel niet wilde steunen, de gemeente er niet op hoefde te rekenen wél subsidie te krijgen voor Algemeen Belang.

In november 1920 kwam inspecteur Schüngel opnieuw naar Bakel voor overleg in het gemeentehuis. En weer kwam Nooijen met een waslijst bezwaren tegen de Ripse woningbouwvereniging. De huizenbouw in De Rips, zo stelde de burgemeester koppig, kostte de gemeente alleen maar klauwen vol geld, terwijl alle profijt naar de grondeigenaren ging. Van de gemeente, zo hield Nooijen vol, mocht geen financieel offer verlangd worden terwijl dat alleen de geldbeleggers in De Rips tot voordeel was.

De inspecteur hield de burgemeester nog voor dat men de voorzitter van woningbouwvereniging, de kapelaan van de parochie Bakel, toch moeilijk kon betichten achter het grootkapitaal aan te lopen. Bovendien, zo stelde de inspecteur, wilde de vereniging zich heus niet beperken tot De Rips, maar over de gehele gemeentewoningen bouwen. De Rips stond echter bovenaan de lijst, omdat daar de behoefte het grootst was. Het ging toch ook om arbeiders uit zijn gemeente, zo hield de inspecteur de burgemeester voor, die nu dagelijks dat hele eind op en neer moesten lopen of fietsen. Maar Schüngel kon praten wat-ie wilde, Nooijen hield het been stijf.

◀ *Voorzitter van de woningbouwvereniging Bakel, kapelaan E.C.M. Grips. Hij was van 1910-1927 kapelaan in Bakel. Daarna werd hij pastoor in Maarheeze.*

Naarmate de datum van de beslissende raadsvergadering dichterbij kwam, verhoogde Bellemakers zijn pogingen om zoveel mogelijk raadsleden over te halen. Hij ging nog eens op bezoek bij de pastoors van Milheeze en Bakel, maar de twee geestelijken reageerde aanvankelijk nogal zuinig. Als voorzitter van het nieuwbakken woningbouwbestuur begon de Bakelse kapelaan Grips weliswaar aan een rondje langs de gemeenteraadsleden, maar tijdens zijn eerste huisbezoek kreeg hij al zoveel kritiek over zich heen, dat hij van verdere bezoeken afzag.

Bellemakers besloot toen de druk op de pastoors op te voeren. Op 17 november deed hij verslag aan pater Trines: *"Met te beweren, men kan toch niets bereiken is men er niet, zolang men niet alles heeft aangewend. Het kan wel brutaal zijn, maar ik heb gezegd, dat indien de geestelijken hier niet alles doen om deze zaak te bevorderen, ik mij tot den bisschop zou wenden."*

Het dreigement met de bisschop werkte. Toen Bellemakers een mannetje naar de pastoor van Milheeze stuurde met de vraag of die niet alsnog stappen kon ondernemen om de raadsleden uit Milheeze een duwtje in de rug te geven, liet de pastoor weten dat hij hen inmiddels had voorgehouden "Dat het hun Christenplicht was voor deze woningbouw te stemmen omdat er zulke grote katholieke belangen aan vast zaten". Milheeze was daarmee door de bocht.

Waarop de strijdlustige Bellemakers aan pater Trines schreef: *"De ontwikkeling van de Peel kan niemand tegenhouden, doch we moeten trachten er richting aan te geven. We hopen de eer van god en het welzijn van den evennaaste hiermede te bevorderen. Ik hoop dat U het ook zo beziet en uw goedkeuring en medewerking en tevens Uw gebed aan ons pogen moogt schenken."*

Ingezonden brief M. van der Heijden.

Ter voorbereiding op de raadsvergadering stond op 20 november 1920 een ingezonden brief van M. van der Heijden in De Zuid-Willemsvaart met als onderwerp het belang van arbeiderswoningen in De Rips. "Zij wonen dicht bij het werk en het is in de ochtend aangenaam als de arbeider naar zijn werk gaat. De hoge kosten voor de gemeente dat valt mee. De raming per woning is f 53,- en de huizen zijn na 50 jaar eigendom van de gemeente. De overheid betaald de overige kosten. Mensen die in deze huizen wonen betalen zo'n 25-30 gulden belasting aan de gemeente. Als derde het geestelijke belang voor deze streek. In deze streek is het van groot belang dat de RK-arbeiders zich vestigen. De woningbouwvereniging kan hier invloed op hebben door zelf kiezen welke personen ze in de woningen kan laten wonen. Nu is het aan de raad een goede beslissing te maken."

Op 30 november 1920 vond de historische raadsvergadering plaats. Op de agenda stonden verzoeken van beide woningbouwverenigingen voor de aanvraag van een rijksvoorschot. Woningbouwvereniging Bakel vroeg f 206.500 voor de bouw van 30 woningen, waarvan 26 op De Rips, 4 in Bakel en 2 in Milheeze. En Algemeen Belang verzocht om f 68.400 voor de bouw van 8 woningen in Bakel en 4 in Milheeze. Alvorens de verzoeken in stemming werden gebracht, vond er een, bij momenten, hoogoplopende beraadslaging plaats die maar liefst tweeënehalf uur ging duren. Tijdens de verhitte discussie kwam ter sprake dat als de aanvraag van de eerste woningbouwvereniging niet werd goedgekeurd, de tweede ook geen kans maakte, ook al zou de hele raad dat voorstel wèl steunen. Burgemeester Nooijen moest toegeven

dat er inderdaad iets van die orde was gezegd tijdens een onderhoud met de heer Schüngel. Hierop werd nog tijdens de zitting de inspecteur gebeld om nadere informatie.

Aan het eind van de dramatische vergadering besloten beide kampen elkaars aanvraag goed te keuren. De dag daarop schreef Bellemakers een brief aan Houtzagers van de Heidemij waarin hij verslag deed: *"Gisteren heeft de raadsvergadering van Bakel wel zo'n wonderlijk verloop gehad, dat niemand zoo iets kon verwachten.*

De opzet van de burgemeester, die zeer duidelijk blijk gaf de 2^e woningbouwvereniging vooruit te schuiven, en zoo beide daardoor tot nietsdoen te doemen, heeft een averechtse uitwerking gehad en zijn aanvragen om voorschot voor beide goedgekeurd. Hierdoor kreeg de burgemeester de kous op de kop, dat hij in verslagenheid uitriep 'Dit zal de gemeente nog lang heugen'.

(....)

Sjagrijnig lachend wenschte de Burgemeester ons na afloop proficiat en ging direct na de vergadering gesloten te hebben naar huis".

Opnieuw ging Johan Bellemakers met de overwinning strijken. Bellemakers had in de loop der jaren een tactiek ontwikkeld die hij telkens op alle strijcterreinen inzette en die uiteindelijk bijzonder succesvol bleek te zijn. In zijn 'Beschrijving van het ontstaan van de parochie De Rips. 1939 schrijft hij er dit over:

"Om de plannen ingang te doen vinden bij vooraanstaande personen en de geestelijkheid, moesten de geestelijke belangen op den voorgrond geschoven worden. En als dan aan de Gemeente bijdragen en medewerking gevraagd werd en de Raad moest beslissen, dan moesten de raadsleden telkens worden verblind door de geestelijke belangen en de gevolgen van hun beslissingen worden voorgehouden."

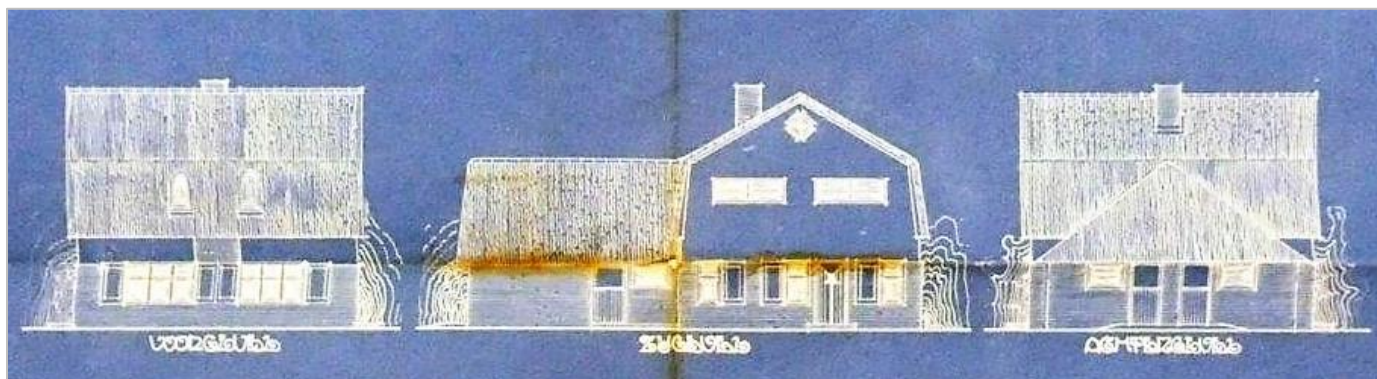
De Rips krijgt zesentwintig woningen.

De architect van de Heidemij, dhr. Masselink, tekende de arbeiderswoningen. Van landgoedeigenaar Verkuijl, burgemeester te Boxmeer, hoorde Bellemakers dat Peters uit Boxmeer een betrouwbare aannemer was. Aannemer Peters bouwde de woningen overigens in samenwerking met aannemer Thijssen.

En dus werden op 4 mei 1921 de genoemde 26 woningen op De Rips onderhands uitbesteed aan deze aannemer voor f 128.000. De plek ten oosten van boerderij de Rips werd gestart met de bouw van de woningen.

De ironie van het lot wilde dat op het moment dat de bouw op het punt van beginnen stond, een nieuwe economische crisis toesloeg. Alom werden arbeiders ontslagen, ook op ontginningen in De Rips.

In een brief aan zijn broer Hendrik schreef Bellemakers dat ook op De Rips veel los werkvolk was ontslagen en dat er negentig mensen in werkverschaffing aan de weg Deurne-Oploo werkten. Vijfenvertig van die werklozen waren afkomstig uit het nabijgelegen Deurne. Bellemakers schreef dat hij hoopte dat er spoedig begonnen kon worden met de ontginning van de Jodenpeel, maar die hoop bleek vooralsnog ijdel.

▲ Vooraanzicht van de arbeiderswoningen in De Rips.

Toch werd er in juni van dat jaar wel gestart met het bouwen van eerste woningen, en wel een dubbele woning aan het Haageind in Milheeze. Later in het jaar begon men met het bouwen van 13 dubbele, = 26, woningen in De Rips.

Als bestuurslid van de woningbouwvereniging was J. Bellemakers nauw betrokken bij het bouwproject. In feite verving hij G. Houtzagers die als penningmeester de financiën moest regelen. Bellemakers - zoals altijd erg op de centen - controleerde elke rekening en was dagelijks op de bouw te vinden. Als er iets aan de bouw mankeerde of als de betalingen niet op tijd werden voldaan klom Bellemakers direct in de pen om zijn ongenoegen hierover te uiten. Hij telde zelfs de stenen die in een huis waren gebruikt. En schreef de aannemer dat het aantal verwerkte stenen niet klopte met zijn opgave. Ook toen de bouw in november 1921 achterstand had, maande hij architect Masselink toch vooral tot spoed aan te zetten bij de bouwers. Ondanks de toenemende crisis, bleek er veel animo voor de huizen. Uiteraard had de woningbouwvereniging samen met de Heidemij veel invloed op welke mensen in de woningen kwamen wonen. Ten eerste moest men getrouwd en katholiek zijn. Daarnaast werd door Bellemakers zelf ook alle achtergrondinformatie opgevraagd in het dorp waar deze persoon vandaan kwam. Dit kon de pastoor zijn, maar ook de burgemeester of een ander publiek persoon zoals bijvoorbeeld een directeur van een melkfabriek - in die tijd was het maar heel gewoon om over personen navraag te doen. En toen eind 1921 alle huurders bekend waren, kon Bellemakers de lijst met namen overleggen aan de voorzitter van de woningbouwvereniging, kapelaan Grips. Dit nu was de start van een nieuw dorp in de Peel.

▲ Familie van der Heijden voor hun woning aan de huidige Paterslaan 4. Met nog de traditionele rieten dakbedekking.

Bronnen:

Gemert-Bakel archief: brievenboeken J. Bellemakers (1919-1922)
Gemert Bakel archief: bouwtekeningen kerk en pastorie door Simon van Wetten en Hans Pennings.
Gemert Bakel archief: Archief van de parochie heilige Margaretha Maria Alacoque De Rips 1921-2010
Gelders Archief Arnhem: Heidemij, 0924 Algemene technische Dienst: 415 correspondentie aanleg weg Deurne – Oploo en stichting kerk en school te Rips 1918-1921
Archief Bisdom Den Bosch: Rips map A en B,
Erfgoedcentrum voor Kloosterleven Cuijk: AR-Po38, Priesters van het Heilige Hart van Jezus.
Foto: pater H. Trinus pag. 7, Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, Archief van de Priesters van het H. Hart van Jezus (P038), inv. nr. 14579
Foto: broeder Amandus pag. 5, Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, Archief van de Priesters van het H. Hart van Jezus (P038), inv. nr. 14852
Katholiek Documentatie Centrum: A.M.A.J. Ariëns, Sobriëtas: Nederlandsche Bond voor R.K. Verenigingen tot bestrijding van het Drankmisbruik.
Katholiek Documentatie Centrum: A.M.A.J. Ariëns, Inventarisnummer 447, 1910 brief van pater A. Richters gericht aan A. Ariëns met een beknopt plan voor een sanatorium in de Peel
Thissen P.H.M.: Heideontginning en modernisering, In het bijzonder in drie Brabantse Peelgemeenten 1850-1940, Matrijs Utrecht 1993.
Berg W.T. van den, Schrör P.A.D., De Rips 1880-1940, (afstudeerscriptie 1987 Nijmegen)
Bellemakers J., Beschrijving van het ontstaan van de parochie de Rips, de Rips, 1939. (Getypte versie uit 1971)
Fransen J., 50 Jaar De Rips, 1971
Smulders, M., Midden tussen de mensen, Valkhof 2016
Smulders, M., Paters in de Peel., InBrabant, nummer 2 juni 2017, pag. 43 - 53
Driedonkx G., De geschiedenis van de SCJ in de Peel en kerkdorpen Rips, Westerbeek en Elsendorp. 1920-1972. Nijmegen 2007
Dré van de Nieuwenhof: kadastrale gegevens
Truus en Henk de Groof: aanvullende informatie over de bijzondere lagere school van De Rips
<https://www.arienscomite.nl/over-ariens/335-de-negentigste-sterfdag-van-alphons-ariens>
https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_bouwwerken_van_Hubert_van_Groenendael
<https://www.delpher.nl/nl/kranten>
Gesproken met: Katja Madrigal De Rips, Wim Jaegers Venray.
Geredigeerd door Ed van de Kerkhof Deurne

Deze nieuwsbrief kwam tot stand m.m.v.

Bernard Ploegmakers
☎ 0623901706
bploegmakers@hetnet.nl

Hannie Ploegmakers
☎ 0614911623

Secretariaat:

G.M. van Geffen
Ripsestraat 23a
5764PE De Rips

0493-599450
gmvangeffen@planet.nl

Het lidmaatschap bedraagt € 15,- per jaar over te maken op rekening nr. NL24RABO0136131654 t.n.v. Heemkundekring D 'n Blikken Emmer o.v.v. naam en emailadres